

СТАНОВИЩЕ за дисертационен труд на тема: „**ЦЕНАТА НА РЕАЛНОСТТА И ВЪЗМОЖНИТЕ СВЕТОВЕ НА ЛИТЕРАТУРАТА: КОНРАД, КАФКА, КАМЮ**” на Мая Горчева, доцент в УНИБИТ, за придобиване на научната степен „доктор на науките” в ПН 2.3. **Философия (Научна специалност Естетика)**

от професор дфн **Татяна Батулева**, Институт по философия и социология, БАН

1. Оценка на качествата на дисертационния текст

В съдържателно отношение дисертационният труд „**Цената на реалността и възможните светове на литературата: Конрад, Кафка, Камю**” се състои от от увод, раздел I (с две глави) и раздел II (с четири глави), заключение и списък на използваната литература (общо 255 заглавия) и е в обем от 410 печатни страници. Още в увода проличават **актуалността** на избраната тема, мащабите на поставената цел, **концептуалната прецизност** при дефинирането на обекта, предмета, методите, целите и конкретните задачи на изследването: нещо, което, заедно с избора на **адекватна методология**, свидетелства за креативния подход на авторката. За това допринася и задълбоченото познаване на теоретичния бекграунд и свързаните с него коментари, **активното използване** на цитираната литература, съчетано с необходимото за всяко авторово присъствие отстояние и **собствена трактовка** на проблематиката. Поставената от авторката цел включва очертаване на пространството, границите и възможностите на естетическата практика за изграждане на въображаеми светове, ситуирани отвъд комерсиалното остойносттаване на този "продукт". Светове, чиято значимост е амбивалентна: от една страна, опозиция на реалния свят, "възможният свят" въвежда реално съдържание в художествената вселена, а от друга, става път към неговото осмисляне и носи вдъхновение за преобразуването му. Общият знаменател на тези привидно разнопосочни характеристики и подходи се извежда от **съ-преживяването**, което превръща докосналия се до творбата читател в съучастник в изграждането на родения от авторовото въображение "авантюра. Предложеният подход се отличава с **комплексност**: той концептуализира и автора, и рецепцията; и реалността, и естетически сътворения свят; в известен смисъл е опит за съчетаване на елементи от културно-историческия подход (при който литературните произведения се разглеждат като най-автентичните свидетелства на дадена историческа епоха) и от съвременното понятие за активен прочит и представата за една на практика безсмъртна творба, която различните интерпретации даряват с винаги нови лица. Тази "**споделеност**" на преживяването по-късно ще намери продължение в ипостасите на възможната солидарност и нейните различни прочити у тримата разгледани от Горчева автори. Този баланс на светоконструиращия наратив между сътворяване на един затворен свят и отвореност към

социално-етични послания и хуманитарни ценности също приемам за едно от качествата на дисертационния труд.

Трябва да обърнем специално внимание върху въвеждането на понятието "възможен свят" (конструкт, носител на текстови, концептуални, културни характеристики), "свободен от дискриминиращите правила на истината и еманципиран от теоретични модели". Дисертантката анализира неговия генезис и исторически интерпратации. Неговият избор е особено удачен, доколкото то е релевантно на анализа на творби, в които фикционалното не отстъпва на концептуалното, като се превръща в мост между реален и възможен свят, пулсиращи между понятието и вътрешния опит. "Възможният свят" може да се разглежда и като част от семейството на вибриращите понятия, неподвластни на насилието на концепта, осигуряващи движението в граничните пространства между философия и литература. Преходите между възможен/реален, автор/читател, конструкция/реконструкция, реалност/фикция придобиват конкретика чрез творбите на анализирания автори.

Обърнатият образ на света у Кафка е пресъздаден чрез търсеция изход герой, притиснат между протакането и припряността, но винаги неадекватен на света и разминаващ се с истината; а също и чрез света, в който всяко изобретение е нерелевантно, свят на автомати, надарени с душевност, но който, според Сартр предлага обърнат образ на единението душа-тяло; свят, който носи характеристиките на онази бюрокрация на фантастичното, при която средствата са овладели целите и която винаги обхваща цялата вселена; но и свят, в който фантастичното вече е не толкова откъсване от човешкото, колкото завръщане към него.

Поради заложения в него "двоен императив", светът на Камю в най-висока степен съответства на заложената в авторската теза концепция: той, от една страна, е потопен в реалността (не приема чистото изкуство, което унищожавя света), а от друга, го коригира. Придава форма на човешката участ, на изначално отнетия живот. Светът на изкуството се превръща в адекватен отговор на абсурда, роден от несъответствието между човешкия порив към хармония и господстващия в света хаос. От тук и тезата за изкуството като съвършения бунт, намерил своя баланс между интелектуалния рационализъм и божествения ирационализъм, бунт, различен от тоталното "не" на революцията.

Съпоставителният обзор на темите при тримата автори в края на труда е убедителен опит за очертаване както на възможни "гранични" светове, така и на една **споделена естетика**, в която бягството от реалността се допълва от създаване на пътища за нейното преобразуване чрез

машабни социални послания. Още едно предимство (наред с вече изтъкнатите) на тези *светоконструиращи наративи* е мярата, балансираността, структурата, съхраняваща апорията между етическо и естетическо, общество и изкуство, самота и солидарност, отстраненост и въввлеченост.

2. Приноси на дисертационното изследване

Съгласна съм с формулираните от докторантката **приноси на дисертационното изследване**. Те са обосновани, на честа би било добре да се окрупнят. **Бележки и препоръки:** В композиционно, съдържателно и формално отношение представената работа **отговаря на изискванията за дисертационен труд**. Бих препоръчала отделни части от текста да бъдат синтезирани, да се избегнат някои повторения, литературата да се представи компактно в края на труда. При публикуване на текста необходимо е по-ясно да се експлицират мотивите за избор на тези автори.

3. Заключение

Представените от Мая Горчева публикации са релевантни на отделни аспекти от разработваната тема и са убедително доказателство, че дисертантката **изпълнява изискуемите от НАЦИД минимални национални изисквания** за придобиване на н.с. "доктор на науките". Дисертационният труд свидетелства, че Горчева притежава теоретични знания, завидна езикова подготовка, широка ерудиция и **креативност**. Авторефератът отразява адекватно съдържанието на представената разработка. Като имам пред вид качествата на предложения труд „**Цената на реалността и възможните светове на литературата: Конрад, Кафка, Камю**”, убедено ще гласувам **на Мая Горчева да бъде присъдена научната степен "доктор на науките"** в професионално направление 2.3 Философия (Естетика).

Професор дфн Татяна Батулева